

Templom állott, most iskola

Genius loci

2018-tól tanító szakos hallgatóink könyvtári és levéltári helytörténeti forráskutatást végeztek, továbbá együttműködtek a Miklós téri épület és kertjének geodéziai és talajtani terepfelmérésében.

Részleteket teszünk közzé a Szent Miklós tér templomi épületének, iskoláinak és kertjének általunk feltárt múltjáról a jövőbeli tervek meghatározásához.

Ezúton köszönjük a Váci Püspöki és Káptalani Levéltár, továbbá a Váci Egyházmegyei Könyvtár munkatársainak támogatását.

Összeállította: Dr. Both Mária

Részletek a templom és iskola történetéből

Egy korabeli térkép alapján a középkori várat védő fal (a térképen sötétbarna vonal jelzi) egyik bástyájának helyén, a mai Szent Miklós téren 1745-1748 között plébániatemplom épült, ami a székesegyház felépítése után több, mint száz évig magtárként működött.

1886-ban a lebontott templom helyén egy egyszintes iskola épült. Az 1886-os épület arculatára, szerkezetére az 1938-as nagy átalakítás tervrajza és a 20. század elején készült fotók alapján lehet következtetni. Az U alakú épület északi homlokzata fákkal övezve a maihoz hasonló lehetett. Az iskola bejárata a déli oldalról nyílt, és egy belső udvarba vezetett, ami közvetlen összeköttetésben volt a nyugati épület és a kerítés között fekvő udvarrészsel. A belső udvar az 1938-as tervek szerint az iskola belső terévé alakult.

Feltételezésünk szerint az egykori Szent Miklós templom faragott köveit használták fel a tér és a kert sajátos háromszög alakját kirajzoló kb. 40 méter hosszúságú kerítés kövezetébe. Az 1863-as térkép alapján elég biztosan állítható, hogy az egykori Szent Miklós templom bejárata a Duna felől, a mai iskolaépület nyugati udvarának helyén helyezkedett el. 2021 tavaszán erőszármú vezeték nyomvonalának fektetésekor ásott munkaárok fotója ezt a feltevésünket alátámasztja. Ennek mélysége a kert alapszintjétől számítva 70 centiméter volt a Hattyú utca irányából.

A tér és épülete városszerkezetileg jelentős. A helyi védelmet megállapító rendelet 26/2004.(X.14) kiemeli, hogy a háromszög alakú tér a Konstantin tér és a Géza király tér összekötő pontja, térhatását az épülettömb körüli kert adja. A téren található épület közel kettőszáz éves múlttal kapcsolódik a város katolikus oktatásához, benne az irgalmasrendi nővérek fél évszázadig vezettek iskolát.

A kert föltérképezése és talajtani vizsgálatai

2019 őszén botanikai terepszemlét tartottunk, tájolóval és mérőszalaggal térkép vázlatot készítettünk, és egy kb. 90 centiméter mély talajgödört ástunk. Ezek a felmérések, tapasztalatok a régi (1905-ben és 1939-ban készített) képeslapok összevetésével a kert múltját sajátosan dokumentálják.

Az épület körül található kert két részre bontható: északi és délnyugati fekvésűre.

A talajszelvényt a déli kerítésfaltól 2 méter távolságban, az épület falától 4 méter távolságban ástuk. Az 1 négyzetméteres, 90 centiméter mély talajgödör déli fala (közel) függőleges volt.

- 0-20 cm** gyökerekkel átszótt, sötétszürke színű, kissé morzsalékos, nedves tapintású
- 20-25 cm** enyhén agyagos, világosabb szürke, kőtörmelékes
- 25-40 cm** égésre utaló nyomok
- 40-90 cm** gyökerek, cserépdarabok, fémhulladék

Megállapítottuk, hogy a délnyugati kert termékeny talaja vékony, kőtörmelékes és valószínűleg az egykori templom és az átépítések törmelékeivel töltötték fel.

2022. április 12-én kezdődött a kert térképének elkészítése, ami több lépésben zajlott. A munka megkezdését, a geodéziai felmérést szakember segítségével végeztük. A tantermi foglalkozás keretében a geodézia alapszereit és eszközeit ismerték meg a másodéves tanító szakos hallgatók, akik műholdas geodézia alappont felmérésben, a téri távolságok és szögek mérésében is közreműködtek.

A földgömb

A 2020-ban elnyert NTP-FKT-20-0001 pályázat keretében készült földgömb a Miklós téri kert kialakításának egyik első lépése volt. 2021 tavaszán állítottuk fel a saját tervezésű, vasból készült földgömböt. Műszaki szempontból a terveket, a kivitelezést és adott helyen történő felállítását felkért statikus mérnök hagyta jóvá, figyelembe véve az általaj adottságait és a kialakuló feltételezett legnagyobb szélnyomást. A helyét a Nap évszakos járása és az árnyékvetés féléves megfigyelése alapján, didaktikai szempontok szerint határoztuk meg.

A vasszerkezet 1,6 méter átmérőjű, 160 centiméter és 8 milliméter átmérőjű köracélból lett hegesztve, jelképes forgástengelye a függőlegessel 23,5 fokos szöget zár be, tetején a „Betlehemi csillag” (hallgatói névadás) mutatja az északi irányt. Elsősorban balesetvédelmi szempontok miatt a földgömb nem forog, hanem álló helyzetű. 12 darab hosszúsági kör található rajta, ezek hossza 30,14 méter, további 5 darab szélességi kör, melyek összhosszúsága 11 méter. A szerkezet 1 méter mély beton alapba van rögzítve. A felszín fölött 30 centiméter magas betonhasábon áll, oldalai 60 centiméter hosszúak.

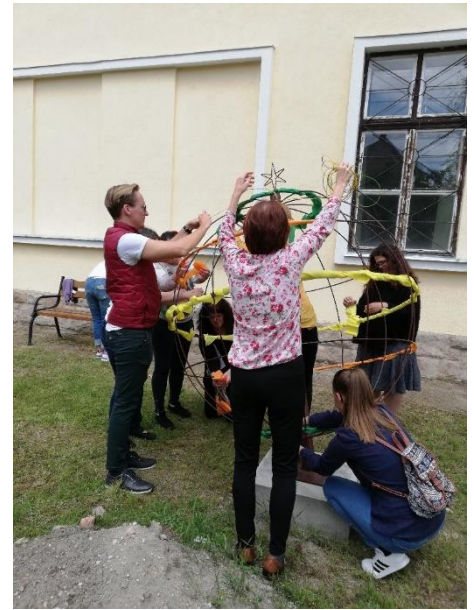
Az eszközfejlesztés pedagógiai célja az volt, hogy szemléltetőeszközt biztosítson a térbeli tájékozódás alapjainak tanításához. Cél, hogy a pedagógusjelöltek az eszköz használatakor a tervezés, kidolgozás, kipróbálás lépéseit tudják „végigjárni”. A tanteremi oktatás mellett a szabadtéri tanításnak és mozgásnak adjon lehetőséget, dinamikus csoporthelyzeteket és természetes kooperatív munkaformákat hozva létre.

Fontos didaktikai szempont volt továbbá, hogy a földgömb mint makett a földrajzi helymeghatározást és elemi csillagászati összefüggéseket a gyerekek számára jól érzékelhető méretben mutassa. Hallgatóink számára a térből síkba vetítéskor fellépő tér-, irány- és területtorzítás megértését kívántuk támogatni. A térbeli tájékozódás fejlesztéséhez a kertben felállított állandó gnomonikus eszköz mellett kisebb „tudós pálcákat” is használunk alkalmanként, amit a gyerekek maguk készítettek a „nagy” mintájára. Tapasztalatunk szerint a helymeghatározást, becslést, mérést, méretarányal történő számolást, kicsinyítést, tájolást, összefoglalóan a térképi tájékozódást eredményesen támogatták eszközeink. Az eszköz körül kb. 5 méter sugarú körben mozogtak a gyerekek. A mágneses északi irány meghatározása tájolóval egyszerű, ám a földgömbi irányok meghatározása, megértése gömbi felületen a léptékváltás miatt komoly kihívás. A fémből készült földgömb és iránytű segítségével a téri nézőpontváltást gyakorolhatják a diákok.

A kertben felállított fölgömb felavatása, birtokbavétele 2021 tavaszán történt általános iskolásokkal és pedagógusaikkal, a főiskola hallgatóival és tanáraival. Az első játékot a fölgömbbel Rektor úr vezette.

Vác város elhelyezése a fokhálózaton tanárok és diákok közös játékával történt.

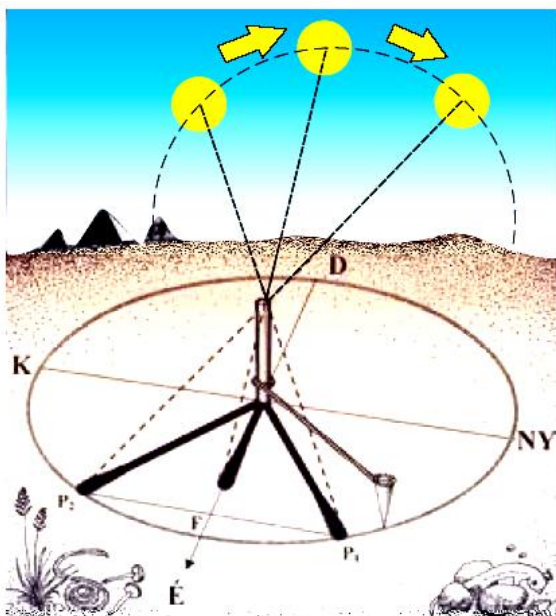
A kontinensek tantermi oktatói fölgömbről, a kertben felállított fölgömbre történő felnagyítása „reciprok” térképi feladat volt hallgatónknak. A kontinensek egybevágó alakjainak síkban, majd térben történő összeillesztésével „biogeográfiai legójátékkal” leptük meg a gyerekeket. Síkból a gömbre kerülnek a déli félgömb kontinensei és állatai.

Tájékozódási gyakorlat - „Iránytű nélkül a természetben”

A Miklós téri földgömb az elmúlt években a környék iskoláinak tartott bemutató, rendhagyó környezetismeret órák egyik fontos szemléltetőeszköze, makettje lett. Újabb módszertani kihívás, hogy a tankönyvi vagy okoskönyvi kétdimenziós ábrákat a „valóságban”, élőben tudjuk átélhetővé, érthetővé tenni.

Az eredmények megosztása

A két „Covid-évben” a Miklós tér várostörténeti múltjáról, a kertjében végzett csillagászati és térképészeti gyakorlatok módszertani eredményeiről az alábbi konferenciákon számoltunk be, illetve használtuk fel fotóit a természettudományos műveltségről szóló, illetve várostörténeti témájú konferencián.

Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Kör Konferencia

Vác, 2022. augusztus 25.

Multidiszciplinaritás és történetiség a természettudományokban, különös tekintettel a pedagógusképzésre

Budapest MTA, 2022. október 14.

XXII. Országos Neveléstudományi Konferencia

Pécs, 2022. november 27-29.

Eurydice oktatás szakmai konferencia

Budapest, 2022. november 30.